

Jaarverslag 2004

Digitaal Erfgoed Nederland

VOORWOORD 2

SAMENVATTING: RESULTATEN 2001-2004 EN VOORUITBLIK 2005-2008 3

RESULTAATAFSPRAKEN 2001-2004:

1. **CULTUURWIJZER** 6

2. **CULTUURWIJS** 8

3. **STANDAARDEN** 10

4. **ONDERSTEUNING INSTELLINGEN** 14

5. **ADVISEREN ICT REGELING** 18

6. **ONDERHOUDEN NETWERK** 18

7. **COMMUNICATIE** 20

8. **PRESENTATIES EN PUBLICATIES** 21

ORGANISATIE 23

JAARREKENING (BIJLAGE)

Voorwoord

Graag bied ik u het jaarverslag aan van de Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland over het jaar 2004. U treft in dit verslag een overzicht aan van de activiteiten en projecten die het bureau van de Vereniging het afgelopen jaar heeft ontplooid, gecombineerd met een verantwoording van de realisatie van de resultaatafspraken 2001-2004.

In het volgende hoofdstuk worden de door DEN behaalde resultaten in de periode 2001-2004 samengevat en wordt vervolgens een korte blik vooruit geworpen op de periode 2005-2008.

Vervolgens wordt u geïnformeerd over de realisatie van de resultaatafspraken 2001-2004, over Bureau DEN zelf en over de Vereniging. In de Jaarrekening (bijlage) wordt de financiële situatie van de Vereniging verantwoord en nader toegelicht. Ik hoop u hiermee een goed inzicht te geven in het reilen en zeilen van de Vereniging.

Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland,

Drs. J. Th. Taekema
directeur

Terugblik 2001-2004

Het Cultuurnota-advies van de Raad voor Cultuur over de periode 2001-2004 luidde dat DEN zich diende te richten op het realiseren van een integraal erfgoedplatform op Internet voor publiek en onderwijs en het afspreken van de daarbij benodigde uitwisselingsstandaarden voor publieksgerichte presentatie van het erfgoed. Het Cultuurwijzer-platform (toen nog 'Netwijzer Cultuur') kreeg daarmee nadrukkelijk ook een positie als leerproject voor het ontwikkelen van standaarden op het gebied van interoperabiliteit¹. De resultaatafspraken voor 2001-2004 zijn hier in belangrijke mate op afgestemd.

DEN heeft zijn doelen volledig gerealiseerd. Zo zijn het Cultuurwijzer-platform en - als onderdeel daarvan - de onderwijsportal Cultuurwijs² in een operationele fase, met de nadruk op implementatie en optimalisatie. Beide sites worden zeer goed bezocht.

Hoewel de taak van DEN op het gebied van standaarden zich eigenlijk beperkte tot het terrein van de publieksgerichte interoperabiliteit, werd het bureau vanwege de opgebouwde deskundigheid ook betrokken bij verschillende standaardiseringsinitiatieven op andere terreinen van de ICT-praktijk. Deze activiteiten hebben tot diverse publicaties geleid op de DEN-website. Met name de zogenaamde *Temple of Standards* is uitgebouwd tot een veel geraadpleegde kennisbank op dit gebied. Ook is er vruchtbaar overleg gevoerd met leveranciers van softwareproducten voor erfgoedinstellingen over het faciliteren van open toegang tot de in die producten opgeslagen informatie.

De focus op deze hoofdactiviteiten heeft DEN als heilzaam ervaren: het heeft richting gegeven aan de organisatie en ertoe bijgedragen dat DEN als nieuw fenomeen in het erfgoedveld zijn plaats kon vinden.

Naast de hierboven genoemde taken heeft DEN de afgelopen jaren veel adviserende en uitvoerende activiteiten ondernomen. Er zijn honderden adviezen verstrekt, zowel aan DEN-leden als aan niet-leden. Ook heeft DEN intensief geadviseerd bij de ICT-projecten die de erfgoedkoepels gezamenlijk hebben ondernomen: het Fries Verleden-project, het opstellen van een Generiek Model voor Samenwerkingsprojecten in het erfgoed³ en de realisatie van de website Datbewarenwe.nl en de introductie van het Conveyor-programma in Nederland.

DEN heeft sinds 1999 preadviezen verstrekt aan de Mondriaan Stichting in het kader van de regeling voor publieksgerichte digitaliseringsprojecten. In totaal zijn circa 200 aanvragen van een pre-advies voorzien. De expertise die hiermee is opgebouwd is samengevat in een publicatie⁴, die tevens is opgenomen op de website van DEN.

Daarnaast heeft DEN een zeer relevant netwerk opgebouwd en onderhouden. Zo initieerde DEN een overlegplatform voor provinciale erfgoedsites, waar sectoroverschrijdende problematiek wordt besproken. DEN heeft tevens een bijdrage geleverd aan de opzet van het NWO-onderzoeksprogramma CATCH⁵, dat methoden en technieken wil ontwikkelen, die erfgoedinstellingen kunnen helpen bij het digitaal toegankelijk maken van hun collecties. Ook op het terrein van de deskundigheidsbevordering heeft DEN zich ingespannen: veel studiemiddagen zijn door DEN zelf of in samenwerking met anderen

¹ De belangrijkste resultaten hiervan zijn de ontwikkeling en introductie van een uitwisselingsformat voor het erfgoed op basis van Dublin Core, gecombineerd met de introductie in Nederland van het *Open Archives Initiative Metadata Harvesting Protocol*, en DEN's betrokkenheid bij de introductie in Nederland van de *Encoded Archival Description* in 2001.

² Zie www.cultuurwijzer.nl en www.cultuurwijs.nl.

³ Een publicatie hierover van de gezamenlijke koepels en DEN zal nog dit voorjaar verschijnen onder de titel 'Digitale samenwerking; een handleiding voor erfgoedinstellingen'.

⁴ *Cultureel erfgoed digitaal: Leidraad bij projecten*; DEN / Mondriaan Stichting, Den Haag/Amsterdam 2004, ISBN 90-9017753-1.

Op de website wordt een actuele versie onderhouden: <http://www.den.nl/Leidraad/>

⁵ http://www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_5XSKYG

georganiseerd, en sinds twee jaar verzorgt DEN ook een onderdeel van een opleiding Digitalisering Cultureel Erfgoed, die het in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek, de Universiteit Utrecht en Stichting Gemeenschappelijke Opleiding (GO) heeft opgezet. In internationaal verband is DEN door het Europese programma DIGICULT gevraagd te participeren in een verkenning over het *semantic web*, en wordt DEN door Vlaamse collega-instellingen regelmatig betrokken bij ICT-bijeenkomsten en bij digitaliseringsprojecten en –ontwikkelingen in Vlaanderen.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat DEN samen met het Virtueel platform in december 2004 in Arnhem het zeer succesvolle tweedaagse congres *Erfgoed in het eCulturele tijdperk* heeft georganiseerd.

Vooruitblik 2005-2008

In deze cultuurnotaperiode zal er in de structuur van het werk van DEN een belangrijke accentverschuiving optreden ten opzichte van de vorige cultuurnotaperiode. Conform het eCultuuradvies van de Raad voor Cultuur aan het Ministerie⁶ en de beleidsbrief *Meer dan de som* concentreert DEN zich op de totstandkoming en implementatie van een dynamisch systeem van kwaliteitsborging voor ICT in het erfgoed.

De afgelopen 4 jaar zijn te kenschetsen als een periode waarin DEN samen met het erfgoedveld gewerkt heeft aan instellingsoverstijgende samenwerking en de ontwikkeling van normen en standaarden. De Cultuurwijzer.nl was, naast een steeds succesvollere site voor erfgoed informatie, vooral een “proof of concept” op dit gebied.

De komende jaren verschuift de focus en positie van DEN. DEN neemt een centrale positie in binnen het kwaliteitszorgsysteem voor ICT in het erfgoed. DEN verzamelt voor de erfgoedsector kennis, standaarden en normen op basis van een (inter)nationaal netwerk. Ook vervult DEN een platformfunctie voor de uitwisseling van kennis, best practice, ervaringen, ideeën en noviteiten. Hiermee faciliteert DEN een proces van kennis delen en zorgt het voor innovatieve en eCulturele impulsen. Daarnaast toetst DEN in hoeverre de bestaande kennis over ICT gebruik binnen erfgoedinstellingen wordt toegepast. DEN toetst de instellingen op gebruik van standaarden, interoperabiliteit, samenwerking en samenhang. Deze audits zijn in de eerste plaats bedoeld om instellingen en veld te helpen in hun ontwikkeling. De audits zullen ook scherp kijken naar effectiviteit en efficiency in het gebruik van (publieke)middelen in de ICT investeringen en toepassingen. DEN communiceert de resultaten met on- en offline middelen en in contactbijeenkomsten met het veld.

Overgang naar nieuwe taken

Al in 2004 is DEN begonnen met een transformatieproces. Nadat de aanvraag voor subsidiëring vanuit de Cultuurnota 2005-2008 was ingediend, werd duidelijk dat DEN de gewenste nieuwe rol in het kwaliteitszorgsysteem zou krijgen, maar werd ook duidelijk dat de Cultuurwijzer als onderdeel van de nationale digitale infrastructuur voor het erfgoed moest worden overgedragen, mogelijk naar Instituut Collectie Nederland (ICN). Vanaf medio 2004 werkt DEN mee aan onderzoeken hiernaar. De overdracht aan het ICN zal naar verwachting in de eerste helft van 2005 plaatsvinden.

⁶ Raad voor Cultuur: *eCultuur: van i naar e, advies over de digitalisering van cultuur en de implicaties van cultuurbeleid*, juni 2003, p. 23.

Het transformatieproces naar de nieuwe taken liep vertraging op door de beleidsmatige ontwikkelingen rond de ondersteuningsstructuur voor de cultuur, ontstaan naar aanleiding van het Rapport Berenschot⁷ over dit onderwerp. DEN werd net als alle overige ondersteunende instellingen gevraagd om op basis van nieuwe criteria voor die ondersteuningsstructuur een nieuw beleidsplan voor de periode 2006-2008 te ontwikkelen. De staatssecretaris bestempelde het jaar 2005 daarbij tot 'sur place-jaar'.

Ondertussen heeft het Ministerie van OCenW eind 2004 besloten om subsidie te verlenen aan taskforces op het gebied van digitale dienstverlening bij archieven en bij musea en aan ondersteuningsactiviteiten voor archieven en musea vanuit de koepelorganisaties NMV en DIVA. Het opzetten van de taskforce en van de ondersteuningsinitiatieven vanuit de koepels kunnen een belangrijke steun in de rug vormen voor de opbouw van het gehele kwaliteitszorgsysteem.

De 'sur-place-periode' heeft DEN de gelegenheid gegeven om met de taskforces, NMV en DIVA overeenstemming te bereiken over de taakverdeling binnen het kwaliteitszorgsysteem. DEN fungeert als sectoroverstijgend clearing house⁸ binnen het kwaliteitszorgsysteem en zal daarbij toezien op consistentie van de kwaliteitszorg over de sectorgrenzen heen. De taskforces voor archieven en musea gaan de mogelijkheden van kwaliteitszorg bij digitale dienstverlening binnen de eigen sector in kaart brengen. NMV en DIVA tenslotte zullen zorg dragen voor de ondersteuning van het veld bij de implementatie van de kwaliteitsinstrumenten, waarbij zij op hun beurt ondersteund worden door de taskforces en DEN⁹.

Om echt werk te maken van haar sectoroverstijgende, synergetische platformfunctie op het gebied van standaardisering en kwaliteitsborging is een verenigingsvorm voor DEN niet wenselijk meer. Het bestuur en de leden hebben daarom besloten om over te gaan van de verenigings- naar de stichtingsvorm. De omzetting zal in de loop 2005 zijn beslag krijgen.

DEN heeft inmiddels een beleidsplan 2006-2008 ontwikkeld en een subsidieaanvraag ingediend in het kader van de regeling voor subsidiëring binnen de culturele ondersteuningsstructuur. Nu voert DEN het Activiteitenplan 2005 uit, dat door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is goedgekeurd. Dit Activiteitenplan legt de basis voor de nieuwe taken van DEN. Tevens ondersteunt DEN de taskforces en de ondersteuningsinitiatieven van de erfgoedkoepels bij het uitwerken van hun plannen.

⁷ Berenschot: *Zuinig op ondersteuning: Hoe effectief en efficiënt is de ondersteuningsstructuur van de cultuursector?* 18 mei 2004.

⁸ Een clearing house is een centraal informatiepunt binnen een kwaliteitszorgsysteem waar ideeën en initiatieven worden verzameld en waar informatie beschikbaar is over programma's, projecten, instrumenten, kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Het informatiepunt ordent, valideert en verspreidt deze informatie.

⁹ In samenwerking met de Vereniging van Openbare Bibliotheken/NBLC onderzoekt DEN of de clearing house-functie van DEN zich ook kan uitstrekken over de bibliotheeksector.

1. Ontwikkeling, uitbouw en beheer Cultuurwijzer

Resultaatafspraken:

1. ontwikkeling, uitbouw en beheer Netwijzer Cultuur (Cultuurwijzer)

1.1 NC online eind 2001

1.2 Component "erfgoed digitaal" (collectie) online eind 2002

1.3 Streefcijfer: min. 250.000 pageviews per jaar

Omdat subsidies een jaar later ontvangen werden dan verwacht (pas rond de jaarwisseling van 2000-2001), kon DEN pas in 2001 met de technische realisatie van de Netwijzer Cultuur starten. De naam Netwijzer Cultuur werd gewijzigd in een meer aansprekende: Cultuurwijzer als verzamelnaam voor het gehele product, Cultuurwijs voor de onderwijscomponent.

Mijlpaal 1.1

Na inhoudelijk voorbereidende werkzaamheden is in de eerste helft van 2001 de technische ontwikkeling van start gegaan. Voor het beheer en onderhoud van data heeft DEN een web-infrastructuur en een content management systeem laten ontwikkelen. In 2001 en begin 2002 is de vormgeving ontwikkeld voor Cultuurwijs en Cultuurwijzer. De officiële lancering van de Cultuurwijzer en Cultuurwijs vond plaats op 24 april 2002 in Den Haag.

Mijlpaal 1.2

Daarnaast werd in 2001 de zgn. Aquabrowser geïmplementeerd binnen Cultuurwijs/Cultuurwijzer. Deze werd in eerste instantie ingezet voor het onderdeel Cultuurgrazer. De zoekmachine indexeert websites van lidinstellingen, ontsluit ze met behulp van door DEN te definiëren structuren en presenteert de daarmee opgebouwde terminologie op een gebruikersvriendelijke manier in de online zoekfaciliteit.

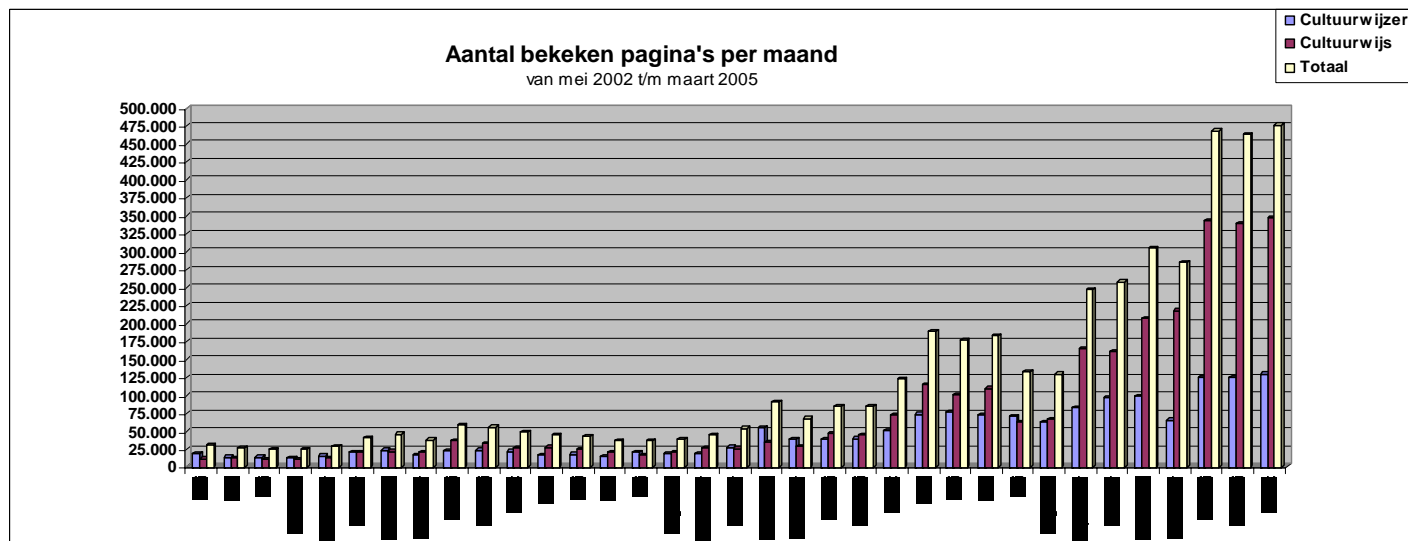
De Aquabrowser-technologie is ook ingezet voor het onderdeel "Collectie" (voorheen "erfgoed digitaal") van beide websites. Met het collectie-onderdeel is het mogelijk om on-line collecties van erfgoedinstellingen gezamenlijk te indexeren en doorzoekbaar te maken vanuit Cultuurwijs en Cultuurwijzer. In het zoekscherm wordt daarnaast de mogelijkheid geboden de collecties met behulp van de Nederlandstalige AAT (Art & Architecture Thesaurus) te bevragen.

Het collectiedeel van Cultuurwijzer en Cultuurwijs kon eerder dan gepland worden gepresenteerd. De planning was lancering in oktober 2002, maar kon al tijdens de officiële lancering van Cultuurwijzer en Cultuurwijs op 24 april worden meegenomen. Op dat moment waren er 13 collecties doorzoekbaar via het collectieonderdeel, waaronder een aantal samengestelde collecties als die van het Geheugen van Nederland, Maritiem Digitaal en Deventer Geschiedenis. Het aantal doorzoekbare collecties is vanaf april 2002 gestaag gegroeid naar 27 in 2004.

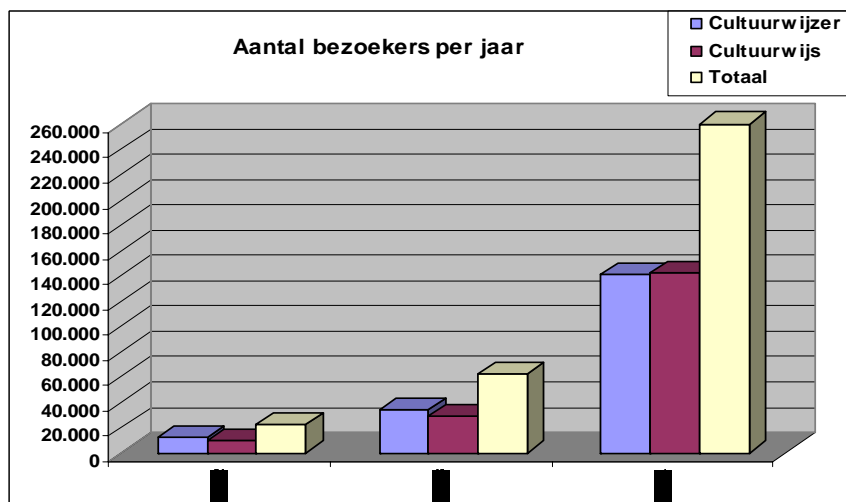
De functionaliteit van Cultuurwijzer en Cultuurwijs werd in 2003 en 2004 verder ontwikkeld. Zo werd onder andere de zoekfunctionaliteit verbeterd en paginering en ranking toegevoegd aan de zoekresultaten. Verder werd de vormgeving van Cultuurwijzer, Cultuurwijs en het collectie onderdeel geoptimaliseerd.

Streefcijfer bezoekers

Het streven was om ten minste 250.000 pageviews per jaar op het volledig ontwikkelde Cultuurwijzer-platform te realiseren; evenveel als het platform *Museumserver* in 2000 haalde. Dat streefcijfer bleek al snel aan de voorzichtige kant: al in het eerste jaar werden ruim 260.000 pageviews gehaald. In 2003 waren er dat bijna 624.000, in 2004 zelfs 2.201.000. Die groei zet ook in 2005 door.

Het aantal bezoekers in 2002 van beide sites samen was 22.184. In 2003 waren dat er al 62.483, in 2004 zelfs 282.191. Dit betekent nagenoeg een verdrievoudiging in 2003 ten opzichte van 2002. In 2004 was er weer een verdrievoudiging van de bezoekerijfers waar te nemen ten opzichte van 2003.

Wanneer we de bezoekerijfers van Cultuurwijzer en Cultuurwijs met elkaar vergelijken, dan blijkt dat Cultuurwijzer jaarlijks meer unieke bezoekers had dan Cultuurwijs. Daar staat tegenover dat er op Cultuurwijs meer pagina's bekeken worden dan op Cultuurwijzer. De cijfers duiden op een intensief gebruik van Cultuurwijs binnen het onderwijs.

2. Ontwikkeling, uitbouw en beheer Cultuurwijs

Resultaatafspraken:

2. ontwikkeling, uitbouw en beheer onderwijsschil (Cultuurwijs)

2.1 april 2001 fase 0 online

2.2 eind 2001 fase 1 online

2.3 doelgroepenbeleid: prijsvraag

Mijlpaal 2.1

In april 2002 is Cultuurwijs officieel gelanceerd, samen met Cultuurwijzer. Binnen Cultuurwijzer is gekozen voor het concept van tweemaandelijks thema's gericht op actuele culturele onderwerpen. Binnen Cultuurwijs is gewerkt met magazines die aansloten bij de onderwerpen die in het Voortgezet Onderwijs aan bod kwamen.

In 2001 is de redactie voor Cultuurwijs en Cultuurwijzer geformeerd. Deze bestond uit een eindredacteur en twee redacteuren. De redactie had als taak het verzamelen en produceren van informatie ten behoeve van Cultuurwijzer en Cultuurwijs en het toegankelijk maken daarvan. De redactie heeft hiermee een vruchtbaar netwerk opgebouwd. Erfgoedinstellingen bleken steeds meer bereid zich via Cultuurwijzer te presenteren.

De redactie van Cultuurwijs en Cultuurwijzer heeft in 2004 in samenwerking met erfgoedinstellingen en freelance auteurs de content op beide sites verder verrijkt. Dat gebeurde aan de hand van de tweemaandelijks thema's, waarbij afhankelijk van het onderwerp steeds zoveel mogelijk getracht werd sectoroverstijgende informatie aan te bieden.

De tweemaandelijks verschijnende thema's en magazines hebben de rol te 'verleiden' tot herhaald bezoek en zo de band met de terugkerende bezoeker te bestendigen, en daarnaast nieuwe bezoekers voor de site te interesseren. Bij het samenstellen van de magazines en thema's is regelmatig gebruik gemaakt van de aanwezige content binnen sites van erfgoedinstellingen. Ook werden instellingen actief benaderd voor het leveren van een bijdragen in de vorm van artikelen.

Overzicht Magazines / thema's

	2002	2003	2004
Cultuurwijs	Stad onder de loep; Betalen betalen; VOC; Verzameldrift ; Over de drempel; heldendom	Monsters en fabeldieren; mode; het alledaagse; gemaakte omgeving; de droom; de liefde	Mode; arbeid; familie en vrienden; sport & recreatie; eureka; feest
Cultuurwijzer	De zee, de zee; migranten; ceremonies; rituelen en gebruiken; open monumentendag; spijs en drank	Spot & satire; landleven; taal & tekens; gedrukt; cartografie; de tijd	Portretten; sanitair & hygiëne; sport & recreatie; decoraties & ornament; reizen

Daarnaast droeg DEN zorg voor de gestandaardiseerde beschrijving en ontsluiting van het onderwijsmateriaal. De beschrijvingsafspraken zijn afgestemd met Kennisnet zodat tevens een basis is gelegd voor een optimale ontsluiting via Kennisnet. Instellingen zijn daarmee via Kennisnet en Cultuurwijs terug te vinden, wat ten goede komt aan het gebruik van de door hen ontwikkelde applicaties. De beleidsbrief cultuur@kennisnet.nl stelde vast dat DEN zorg moest dragen voor de zichtbaarheid van de culturele instellingen op Kennisnet. Door het aansluiten van Cultuurwijs bij Kennisnet heeft DEN dit gerealiseerd.

Mijlpaal 2.2

In 2003 is de functionaliteit van Cultuurwijs verder uitgebreid met de mogelijkheid een selectie van resultaten op te slaan in een digitaal "Plakboek" (een digitale boodschappenmand) en "Mijn Agenda". Met behulp van het Plakboek kunnen leerlingen de pagina's die ze interessant vinden printen of verzenden naar een e-mailadres. "Mijn Agenda" kan gebruikt worden door docenten om daarmee een lijst van agendatips samen te stellen voor culturele activiteiten.

Doelgroepenbeleid

Om het gebruik van Cultuurwijs in het onderwijs aantrekkelijker te maken heeft DEN een spel laten ontwikkelen onder de naam "Cultknaller". Dit spel werd eind 2003 gelanceerd. Het biedt leerlingen de mogelijkheid te laten zien hoe snel ze kunnen inschatten of een voorwerp kunst of kitsch is en zo objecten op waarde leren schatten. Het spel is zo opgezet dat steeds op relatief eenvoudige wijze nieuwe onderwerpen toegevoegd kunnen worden.

In 2004 heeft DEN de Objet Trouvé-Cultuurwijs wedstrijd georganiseerd. Deze wedstrijd was gekoppeld aan het "Cultknaller" spel

De opdracht voor de wedstrijd was op ontdekkingstocht te gaan in de omgeving en een kunstwerk, object of archeologische vondst te beschrijven. Met een foto erbij en een persoonlijk achtergrondverhaal kon het gevonden voorwerp ("objet trouvé") ingezonden worden en door een jury beoordeeld. De prijs is gewonnen door een leerling van het Pleincollege Van Maerlant te Eindhoven. Het winnende verhaal is geplaatst op Cultuurwijs

(<http://www.cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/i001074.html>).

3. Standaarden

Standaarden Cultuurwijzer

Resultaatafspraken:

3. standaarden Netwijzer Cultuur

3.1 juni 2001 standaardendocument NC fase 1

3.2 maart 2002 standaardendocument fase 2 – collectie-onderdeel (voorheen "erfgoed digitaal")

Mijlpaal 3.1

In het DEN metadata overleg dat plaatsvond in 2000 werd met de deelnemende instellingen besloten tot de adoptie van Dublin Core voor het sector- en instellingsoverstijgend ontsluiten van erfgoed informatie.¹⁰ Dit format wordt gebruikt om uitwisseling van gegevens afkomstig uit de verschillende gegevensverzamelingen van de onderscheidene instellingen mogelijk te maken. Dublin Core fungeert daarbij als gestandaardiseerd uitwisselingsformat. De velden van de dataverzamelingen van de verschillende instellingen moeten dus gemapt (of 'vertaald') worden naar dit uitwisselingsformat.

Uitgangspunt voor het metadata overleg waren de ingangen wie, wat, waar, wanneer en hoe. Dit zogenaamde WWWWH principe wordt algemeen gezien als een manier om tot een publieksvriendelijke ontsluiting van data te komen.

Op basis van het ontwikkelde metadata schema heeft DEN een Document Type Definition (DTD) gemaakt die het mogelijk moet maken om artikelen afkomstig uit verschillende sectoren gemeenschappelijk te ontsluiten. Deze DTD wordt gebruikt voor de artikelenlaag van het Content Management Systeem van de Cultuurwijzer en Cultuurwijs. Deze standaard wordt gebruikt bij het toekennen van metadata aan documenten.

Mijlpaal 3.2

Daarnaast is er in 2002 een tweede metadata schema ontwikkeld ten behoeve van de ontsluiting van collecties. Dit schema is vergelijkbaar met het format voor artikelen (mijlpaal 3.1). In aanvulling daarop heeft DEN zich vanaf 2002 sterk gemaakt voor de implementatie van het OAI-protocol. Dit is een efficiënt en kosteneffectief model waarbij de instellingen de data zelf aanbieden en beheren. De wijze van gebruik is zichtbaar in de collectie-ingang van de Cultuurwijzer. Hiermee wordt een infrastructuur opgebouwd waar door middel van een centrale toegang de erfgoedcollecties in Nederland gedistribueerd worden ontsloten. Er wordt toegang geboden tot meer dan een miljoen objecten. Ten behoeve van het project heeft DEN een *tool* ter beschikking gesteld aan het erfgoedveld die extractie van de data volgens het OAI protocol mogelijk maakt. De tool is uitgetoetst in verschillende projecten.

2004 is voor deze activiteiten een heus oogstjaar geweest. In samenwerking met het Erfgoedhuis Noord-Brabant is gewerkt aan een toegang op provinciaal niveau. Naast de gedistribueerde ontsluiting

¹⁰ Dublin Core is een internationaal erkend beschrijvingsformat voor online informatiebronnen. Zie verder http://www.den.nl/standaard/dublin_core.html.

wordt hier ook de hiërarchische ontsluiting van landelijk naar provinciaal niveau uitgewerkt. De testversie is inmiddels beschikbaar.

Ook is overleg gevoerd met leveranciers van IT systemen om standaard OAI te implementeren zodat instellingen zonder meer aan een nationale infrastructuur voor cultureel erfgoed kunnen deelnemen. Dit heeft geleid tot afspraken met de grootste leveranciers van softwaresystemen voor ontsluiting van museaal cultureel erfgoed. Voor de archiefsector is dit overleg nog gaande. Hierover wordt ook overleg gevoerd met de Taskforce Archieven.

Het door DEN in samenwerking met Noord-Brabant uitgevoerde pilotproject (provinciale Cultuurwijzer en OAI) is door het programma voor Open Standaarden en Open Source Software voor de overheid (OSOSS) vermeld in de lijst met voorbeeldprojecten. In deze lijst zijn beschrijvingen van best practices op het gebied van open standaarden en open source opgenomen.

Overige standaarden

Naast de standaardtrajecten die in de resultaatafspraken waren vastgelegd, heeft DEN zich ook beziggehouden met de volgende initiatieven:

MUSIP

De landelijke en provinciale overheden investeren in een digitaal museuminventarisatieproject op het niveau van deelcollecties in meerdere provincies. DEN bracht in 2000 en 2003 advies uit over de werkwijze en de software die hierbij moet worden ingezet. Op verzoek van het Ministerie van OCW en het Interprovinciaal Overleg adviseerde DEN het Landelijk Contact Museumconsulenten bij het doorvoeren van de door DEN voorgestelde verbeteringen en het uitbesteden van de bouw van de benodigde software. De resultaten per provincie komen in de loop van 2005 ter beschikking en kunnen dan landelijk in de Cultuurwijzer getoond worden. Tevens werkt DEN mee aan een gemeenschappelijk MUSIP-symposium in 2005.

Art & Architecture Thesaurus

De Art & Architecture Thesaurus is onder auspiciën van het Rijksbureau Kunsthistorische Documentatie in het Nederlands vertaald. Verspreiding en implementatie in het erfgoedveld is op gang gekomen. DEN heeft in 2003 en 2004 verschillende gesprekken gevoerd met het RKD, het ministerie en andere belanghebbenden over aspecten van technische en projectorganisatorische aard.

Collecties religieuze kunst

Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland, Museum Het Catharijneconvent en DEN hebben in samenwerking met de Inspectie Cultuurbezit het afgelopen jaar een project uitgevoerd, dat het fundament heeft gelegd voor de collectieve ontsluiting van het religieus erfgoed in Nederland. Onder leiding van de SKKN is een gedegen analyse gemaakt van de inhoudelijke ontsluiting bij het Catharijneconvent en SKKN, in relatie met de Art & Architecture Thesaurus. Op dit fundament kan de gemeenschappelijke toegang tot het religieus erfgoed de komende jaren worden uitgebouwd. Inhoudelijk is verder gewerkt aan de ontsluiting van het religieus erfgoed. De resultaten zullen in 2005 geïmplementeerd kunnen worden.

Collecties grafische vormgeving

Voor het vormgevingserfgoed is de afgelopen jaren een standaardiseringsoperatie uitgevoerd. Allereerst is met het Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers (NAGO), het ReclameArsenaal en Centrum De Beyerd te Breda een informatieanalyse uitgevoerd van de bestaande systemen, de informatiewensen van de instellingen en de mogelijkheden van gegevensuitwisseling. Vervolgens hebben deze instellingen en DEN samen met het Rijksbureau Kunsthistorische Documentatie onderzocht hoe de informatiesystemen kunnen aansluiten op het centrale archievenoverzicht, dat door RKD wordt uitgewerkt. In 2005 wordt onderzocht of de uitgewerkte standaard via het Nederlands Normalisatie Instituut (NNI/NEN) kan worden genormeerd.

Werkgroep erfgoedthesauri

Onder de naam [Alf@Ned](#) heeft de Koninklijke Bibliotheek in 2002 een project gelanceerd, dat kwalitatief goede toegang moet bieden tot bronnenmateriaal binnen het kennisdomein van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur. Een belangrijk werkpakket van dit project bestond uit een onderzoek om samen met andere instellingen een landelijke erfgoedthesaurus te ontwikkelen op basis van bestaande thesauri, die onder andere voor de ontsluiting van bronnen in het Kennisdomein kan worden gebruikt. Voor dit werkpakket is in juni 2003 een werkgroep in het leven geroepen, waar DEN het voorzitterschap van bekleedt. In 2003/2004 is een inventarisatie van beschikbare thesauri uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn in een lijst op de website van DEN gepresenteerd. Tevens heeft de werkgroep in 2004 onderzocht of het mogelijk is om te komen tot een integrale dakthesaurus voor het erfgoed. De conclusie luidde dat dit niet goed mogelijk en zeker ook niet wenselijk is. De werkgroep verwacht meer van moderne semantische technieken en van de ontwikkelingen op het gebied van ontologieën. De koers is daarop verlegd: ontwikkelingen op het gebied van semantiek en ontologieën worden in kaart gebracht en de werkgroep bouwt een werkrelatie op met het CATCH-programma van NWO (zie Hoofdstuk 6, *ICES/KIS en CATCH*).

Educatie

DEN heeft een geheel eigen positie opgebouwd in het adviseren bij de inzet van ICT in cultuureducatie. In lijn met de beleidsbrief 'cultuur@kennisnet.nl' – heeft DEN een toegang voor erfgoedinstellingen op Kennisnet gerealiseerd in de vorm van de Cultuurwijs-site. Ook is – mede door de intensieve contacten met Bureau Erfgoed Actueel en de erfgoedkoepels – een netwerk opgebouwd met partners in erfgoed en onderwijs. Tenslotte heeft DEN meerdere themabijeenkomsten georganiseerd over de inzet van ICT bij cultuureducatie voor erfgoedinstellingen.

In samenwerking met de erfgoedkoepels is gewerkt aan het 'voucherproject voor cultureel erfgoed'. De informatie over dit project en de deelprojecten van de erfgoedkoepels is beschikbaar via Cultuurwijs/Cultuurwijzer. DEN heeft tevens zitting in de stuurgroep 'Folkingestraat'. Een educatief project van Bureau Erfgoed Actueel waarbinnen een onderwijsleeromgeving voor het voortgezet onderwijs opgezet wordt. Dit educatieve project is afgesloten en gepresenteerd in 2004.

In samenwerking met Kennisnet heeft DEN gewerkt aan een gestandaardiseerde beschrijvingsmethodiek voor erfgoedbronnen voor Kennisnet. Op de website van DEN is naar aanleiding daarvan het document "Digitaal materiaal voor erfgoededucatie" verschenen met handreikingen voor de erfgoedinstellingen. Deze handreikingen zijn besproken binnen het Landelijk Netwerk Erfgoededucatie.

DEN maakt deel uit van de stuurgroep voor het project Login: Lokaal waarbinnen een generieke omgeving voor omgevingseducatie wordt ontwikkeld. Tevens wordt hier gewerkt aan een gestandaardiseerd beschrijvingsmodel voor erfgoededucatie waar nationaal en internationaal grote behoefte aan bestaat.

Voor de standaardisatie van cultureel erfgoed is een traject opgezet waarbij nauw samengewerkt wordt met Kennisnet. DEN neemt tevens deel aan het traject voor ontwikkeling van de educatieve content keten en heeft zitting in de werkgroep voor ontwikkeling van metadata voor Primair Onderwijs/Voortgezet Onderwijs.

Standaardenoverleg Archeologie

DEN maakt deel uit van de werkgroep Standaarden van de SNA en levert daarin een actieve bijdrage. In 2004 heeft er een discussiebijeenkomst plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst is er gekeken naar de positie van ICT binnen het Kwaliteitshandboek Nederlandse Archeologie (KNA). Op basis hiervan is besloten om ICT een prominentere plaats te geven binnen de te ontwikkelen KNA versie 3.0. DEN heeft hierin een adviserende rol.

Kennis Infrastructuur CultuurHistorie

Onder de naam KICH (KennisInfrastructuur CultuurHistorie) wordt een digitaal kennisnetwerk ontwikkeld waarmee het mogelijk is om cultuurhistorische informatie te ontsluiten en te koppelen, bundelen en stapelen.

Het gaat daarbij in eerste instantie om de brongegevens van vier landelijke kennisinstututen deel; Alterra, Expertisecentrum LNV, ROB en RDMZ. DEN participeert als adviseur in twee van de deelprojecten binnen het programma:

1. ontwerp webportaal voor toegang tot geo-informatie
2. ontwikkelen van een informatiemodel waarmee cultuurhistorische objecten gestandaardiseerd beschreven kunnen worden ten behoeve van uitwisseling (IMKICH)

4. Ondersteuning instellingen

Infrastructurele instellingsprojecten

In de afgelopen periode heeft DEN geparticipeerd in een aantal projecten. Het doel hiervan was het creëren van de juiste randvoorwaarden om deze projecten in Cultuurwijs / Cultuurwijzer op te kunnen nemen. Hiertoe werden met de verschillende projectuitvoerders afspraken gemaakt en maakte DEN in de meeste gevallen deel uit van de stuurgroep en projectgroep binnen het project en had daarin een adviserende en ondersteunende rol.

Verschillende instellingen realiseerden projecten die niet alleen voor die instellingen zelf, maar ook voor de nationale infrastructuur van groot belang waren. Met enkele instellingen (of clusters van instellingen) is DEN een speciaal samenwerkingsverband aangegaan, om te kunnen experimenteren met methoden en technieken voor aansluiting van dergelijke projecten bij de Cultuurwijzer, dan wel ten behoeve van de ontwikkeling van content die ook in de Cultuurwijzer zichtbaar kon worden gemaakt. Basis voor aansluiting was het ontwikkelde metadata format (zie mijlpaal 3.1 en 3.2)

Deze infrastructurele projecten zijn beschreven in de vorige jaarverslagen van DEN. We sommen ze hier nog eens op:

- *Leidse Kennispoort*, met Rijksmuseum van Oudheden, Rijksmuseum voor Volkenkunde en Naturalis;
- *Verzamelaars*, met Instituut Collectie Nederland, Museum Boijmans van Beuningen,
- *Limes*, met Rijksdienst Oudheidkundige Bodemonderzoek en andere partners;
- *Volkenkundige Collectie Nederland*, met de 8 samenwerkende volkenkundige musea;
- *MUSIP* (zie Hoofdstuk 3 onder *Overige standaarden*).

Samenwerking Bibliotheek.nl

Met de Vereniging Openbare Bibliotheken (NBLC) heeft DEN een projectvoorstel ingediend, dat door de Directies Cultureel Erfgoed en Media, Letteren en Bibliotheken is goedgekeurd. Bibliotheek.nl (V.O.B.) en de Cultuurwijzer (DEN) maken beide afzonderlijk gebruik van de Aquabrowser technologie als zoekinstrument. Hierdoor waren NBLC en DEN in de gelegenheid een vergelijkbare publieksvriendelijke service te testen op het gebied van het cultureel erfgoed. Doel is om het publiek 'doorkijkjes' te bieden:

- vanuit Bibliotheek.nl wordt, als de gebruiker geïnteresseerd blijkt in onderwerpen die relaties hebben met cultuur, een doorkijkje geopend naar erfgoed informatie uit de Cultuurwijzer
- vanuit Cultuurwijzer wordt een doorkijkje geboden naar Bibliotheek.nl met een overzicht van relevante publicaties en informatie over de in Cultuurwijzer gezochte onderwerpen.

Met de uitvoering is in 2004 een begin gemaakt. Het project zal medio 2005 worden afgerond.

Open Archives Initiative in Noord-Brabant

Bijzondere aandacht verdient het pilot-project dat DEN ondernomen heeft met de Provincie Noord-Brabant. In samenwerking met het Erfgoedhuis Noord-Brabant werd gewerkt aan een toegang op provinciaal niveau. Hiervoor werd gebruik gemaakt van het Open Archives Initiative protocol voor metadata harvesting. Het is een efficiënt en kosteneffectief model waarbij de instellingen de data zelf aanbieden en beheren. Hiermee wordt een infrastructuur opgebouwd waarbij door een centrale toegang de erfgoedcollecties in Nederland gedistribueerd worden ontsloten. Naast de gedistribueerde

ontsluiting werd hier ook de hiërarchische ontsluiting van landelijk naar provinciaal niveau uitgewerkt. Dit project werd door OSOSS (het programma Open Standaarden en Open Source Software voor de overheid van ICTU) opgenomen in het overzicht van voorbeeldprojecten.

Internet Kleine Musea

In samenwerking met een aantal erfgoedinstellingen in Noord-Brabant is gewerkt aan een project waarbij kleine museale instellingen ondersteund worden bij het zichtbaar maken van de collecties. De collecties van de kleine instellingen zijn zichtbaar via de Cultuurwijzer. Een publicatie met betrekking tot digitalisering van cultureel erfgoed door kleine instellingen is beschikbaar.¹¹

Romeinse Rijksgrens

Samen de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en het programma Belvédère is het project "internetfaciliteit Limes" opgezet. Met de ontwikkeling daarvan is gestart in 2003 (zie het jaarverslag over 2003). Het project is in 2004 afgerond. De content van het publieksgedeelte is na enige redactie toegevoegd als apart thema aan Cultuurwijzer.

Interprovinciaal overleg

In enkele provincies zijn erfgoedhuizen en vergelijkbare instellingen bezig met het ontwikkelen van plannen voor provinciale portals. De provincie Flevoland heeft in 2003 al een geheel vernieuwde site gelanceerd (www.flevolandbovenwater.nl). De provincies Zeeland, Noord-Brabant, Drenthe, Groningen en Utrecht hebben in hun ontwikkeltraject aan DEN gevraagd om mee te denken. Met de provincies Drenthe en Groningen zijn verkennende contacten geweest. DEN onderhoudt contact met de deelnemers aan de provinciale erfgoedwebsites door op regelmatige basis een Interprovinciaal erfgoedwebsites overleg te beleggen waarvoor alle provinciale en regionale initiatieven worden uitgenodigd.

Datbewarenwe.nl

In 2003 is door de erfgoedkoepels de educatieve website www.DatBewarenWe.nl gelanceerd. De website brengt leerlingen van de bovenbouw van het basisonderwijs op spannende en speelse wijze in contact met cultureel erfgoed. Musea, archieven en instellingen op het gebied van monumenten en archeologie kunnen eigen lessen samenstellen en aan de website toevoegen. Op verzoek van het ministerie heeft DEN bij het ontwikkeltraject geadviseerd. DatBewarenWe is nauw verweven met Cultuurwijs. Zo worden adres- en agendagegevens opgehaald uit de bestanden van Cultuurwijs en biedt Cultuurwijs de zogenaamde leslinkpagina's op te bouwen binnen haar platform. De meeste artikelen uit Cultuurwijs kunnen vanuit DatBewarenWe doorzocht worden als extra achtergrondinformatie bij de lessen. Het beheer van de website valt onder de verantwoordelijkheid van de Stichting Nederlandse Archeologie. Op de website zijn inmiddels 18 lessen van erfgoedinstellingen gepubliceerd.

Digitaal Genootschap van het Verleden

De archievenkoepel DIVA heeft het plan voor het Digitaal Genootschap van het Verleden gelanceerd. Het plan voorziet in mogelijkheden tot uitwisseling en commentariëring van historische informatie via Internet, waarbij particulieren in staat worden gesteld hun inzichten en kennis in de vorm van reacties toe te voegen aan bronnenmateriaal van instellingen, hun eigen materiaal ter beschikking

¹¹ Wegwijzer naar een online collectiepresentatie voor de Brabantse musea, 2004

kunnen stellen en hun eigen digitale werkplaatsen (*collaboratories*) kunnen opzetten. Het project heette oorspronkelijk *NAPSTER voor het erfgoed*, kreeg toen als werktitel *Casta DIVA*, maar is nu definitief tot *Digitaal Genootschap van het Verleden* gedoopt. DEN heeft actief geparticipeerd in de begeleidingsgroep voor een onderzoek, waarvan de rapportage te vinden is op de website van DIVA (www.divakoepel.nl). Daarbij heeft DEN veel nadruk gelegd op het aanhaken bij bestaande standaarden en methoden en op de inzet van open source software waar mogelijk. In 2003 is dit onderzoek afgerond en zijn er enkele pilot projecten gedefinieerd. Voor de uitwerking van een infrastructuur hiervoor is een project gestart. DEN heeft zitting in de stuurgroep daarvan.

Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland

Met het bureau KVAN is een hecht samenwerkingsverband ontstaan voor het actualiseren van de instellingsgegevens van archieven op Cultuurwijzer en Cultuurwijs. Regelmatig wordt vanuit dit bestand een nieuwe elektronische KVAN-almanak in PDF-format gegenereerd met daarin de nieuwste archiefgegevens. De almanak is van Cultuurwijzer te downloaden. Eind 2004 is het beheer van de Almanak aan de KVAN overgedragen.

Kwaliteitszorgsysteem digitalisering erfgoed

Op verzoek van de staatssecretaris heeft DEN in augustus 2003 een advies uitgebracht voor een meer doelgerichte organisatie van de ICT-praktijk in het erfgoed. Het doel van een dergelijke operatie is om zo snel mogelijk te komen tot optimale informatiediensten voor het publiek en zo snel mogelijk de professionaliteit en efficiency van de instellingen te verbeteren. Na uitgebreide consultaties in het veld en meerdere discussiesessies met de leden adviseerde DEN om kwaliteitseisen en richtlijnen niet van buiten/boven af op te leggen, maar het veld zelf de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit in handen te leggen middels een systeem van zelfregulering. Dit biedt het beste vooruitzicht op een goed draagvlak. De staatssecretaris heeft onder andere in haar beleidsbrief *Meer dan de som* aangegeven dit advies over te willen nemen. Vervolgens heeft de Vereniging DEN een beleidsplan voor de periode 2005-2008 opgesteld, waarin Bureau DEN een centrale rol krijgt in de realisatie en implementatie van dit kwaliteitszorgsysteem. Dit beleidsplan is tijdens een bijzondere algemene ledenvergadering op 18 november 2004 vastgesteld en als aanvraag voor de volgende Cultuurnota ingediend.

In april 2005 is een extra beleidsplan voor de periode 2006-2008 ingediend, waarin DEN zijn rol binnen het kwaliteitszorgsysteem nader uitwerkt.

Advisering

Het bureau DEN heeft ook in 2004 zijn adviespraktijk voortgezet; voornamelijk voor leden, maar ook niet-leden deden veelvuldig een beroep op het bureau. Vanaf 1 januari tot en met 31 december zijn zo'n 60 gesprekken gevoerd, waarbij adviezen zijn gegeven met betrekking tot informatiebeleid, ontsluiting, of systeemkeuze. Tijdens deze gesprekken werd ook verkend wat DEN verder voor de betreffende instelling kon betekenen.

Auteursrechten

Daarnaast heeft DEN in 2004 een overleg auteursrechten geïnitieerd. Doel van dit overleg was tweeledig:

- het gezamenlijk bepalen van een standpunt ten aanzien van auteursrechten en internet
- het ondersteunen van de onderhandelingen over een nieuwe generieke overeenkomst die een delegatie van de Nederlandse Museum Vereniging voerde met de Stichting Beeldrecht

Aan dit overleg namen vertegenwoordigers van RKD, KB, NMV, TIN, Haags Gemeente Museum, OCW en DEN deel. De bedoeling is om dit overleg in 2005 erfgoed breed voort te zetten en vooral te focussen op auteursrecht en internet.

e-Depot Nederlandse archeologie

Het doel van dit project is het opstarten van een digitaal depot voor de Nederlandse archeologie. Samen met wetenschappers van universiteiten en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek wordt een inventarisatie gemaakt van de al bestaande digitale gegevens over opgravingen bij hun instelling.

In het project wordt een representatieve selectie van opgravingen integraal gearchiveerd en via het web beschikbaar gesteld, zodat een showcase wordt opgebouwd en de meerwaarde van een e-depot wordt aangetoond. Het project wordt gesubsidieerd door het DARE programma van SURF. DEN heeft een adviserende rol binnen het project en ziet er daarnaast op toe dat er aangesloten kan worden op de OAI initiatieven van DEN.

Rijksmuseum

DEN heeft geadviseerd bij de ontwikkeling van de website van het Rijksmuseum. In overleg met het Rijksmuseum is een scenario opgesteld waarbij op een getrapte wijze de resultaten van het realisatietraject beschikbaar zullen komen voor andere instellingen. Er zullen pilottrajecten geformuleerd worden waarbij verschillende culturele instellingen in Nederland betrokken zullen worden. Op deze manier zal gewerkt worden aan een generiek model.

Cursus Digitaliseren van Culturele Collecties

Samen met de Koninklijke Bibliotheek, De Universiteitsbibliotheken van Utrecht en Amsterdam, de European Commission on Preservation and Access en de Stichting GO, heeft DEN een zesdaagse cursus ontwikkeld. Tijdens deze cursus komen alle facetten die van belang zijn voor een succesvolle uitvoering van een digitaliseringsproject uitgebreid aan de orde. Deze cursus is in het voorjaar van 2004 gegeven en wegens grote belangstelling herhaald in het najaar.

SIMIN

DEN onderhoudt contact met SIMIN, de sectie voor informatieverzorging van de Nederlandse Museumvereniging. In dit verband wordt ook een website onderhouden. DEN ondersteunt deze website door zorg te dragen voor de hosting en het technisch webmasterschap.

Nationale Referentiecollectie

DEN heeft geadviseerd bij de ontwikkeling van de Nationale referentiecollectie voor de Nederlandse archeologie. De bedoeling van de NRC is de verschillende vergelijkingscollecties samen met de kennis van materiaalspecialisten toegankelijk te maken via het internet. Inmiddels zijn de eerste projecten van start gegaan.

5. Adviseren bij subsidieregeling

Preadvisering Mondriaan Stichting

Ook in 2004 heeft DEN de preadvisering voor haar rekening genomen bij de regeling voor publieksgerichte digitaliseringsprojecten van de Mondriaan Stichting. Over 20 projecten werd advies uitgebracht.

In een tussentijdse evaluatie met de Mondriaan Stichting werd van beide kanten vastgesteld dat de aanvragen de afgelopen jaren in aantal afnamen, maar geregeld ook aan kwaliteit veel te wensen overlieten. Daarop is afgesproken dat DEN een handleiding ontwikkelt, die de instellingen moet ondersteunen bij het plannen van ICT-projecten en bij het inbedden van de resultaten in de organisatie. Deze publicatie is in de loop van 2003 door DEN samengesteld. De Mondriaan Stichting begeleidde de vormgeving en het drukproces en maakte deel uit van de redactie. Op 21 april 2004 is het boekje¹² officieel ten doop gehouden. Sinds het verschijnen van de publicatie zijn in de loop van 2004 ongeveer 1000 exemplaren verspreid onder erfgoedinstellingen. De tekst is ook integraal opgenomen op de DEN website en wordt daar up to date gehouden (www.den.nl/Leidraad).

6. Opbouwen en onderhouden (inter-)nationaal netwerk

Lund-stuurgroep

In het Zweedse Lund zijn in 2001 afspraken gemaakt in het kader van [eEurope](#) over Europese samenwerking op het gebied van beleid en programma's gericht op de digitalisering van cultureel erfgoed. Doel is ook om op Europees niveau te komen tot afspraken tussen alle lidstaten op het gebied van standaarden voor digitalisering, kwaliteitscriteria voor content, en de verzameling van good practice etc. Voor de coördinatie van de werkzaamheden in Nederland is een stuurgroep opgericht, waar ook DEN zitting in heeft. Deze werkgroep heeft in 2004 tweemaal vergaderd. Vanuit de stuurgroep is een programmacommissie in het leven geroepen die een tweedaagse conferentie over digitalisering van het cultureel erfgoed voorbereidt in september 2004, in het kader van het Nederlandse EU-voorzitterschap. Ook aan deze commissie neemt DEN deel.

DEN was tevens mede-organisator van een workshop op 23 september 2003, waarbij met experts uit verschillende lidstaten van de EU is gewerkt aan een handleiding met technische handreikingen voor digitalisering en interoperabiliteit.¹³ Ook was DEN mede-organisator van de conferentie *Towards a continuum of digital heritage*, die in september 2004 te Scheveningen is gehouden in het kader van het Nederlandse EU-voorzitterschap.

ICES/KIS en CATCH

Onder auspiciën van NWO was in 2002/2003 een subsidieaanvraag opgesteld in het kader van de ICES-KIS-regeling voor een onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma. Doel van het programma is om methoden en technieken te ontwikkelen die het digitaliseringsproces en de ontsluitings- en presentatietechnieken van het cultureel erfgoed in Nederland flink te verbeteren. Het programma heet dan ook 'De Digitale Productiestraat/ the Digital Production Line' (DPL). DEN is ook in 2003 intensief

¹² Cultureel erfgoed digitaal; Leidraad bij projecten, 2004

¹³ Titel handleiding met technische handreikingen voor digitalisering en interoperabiliteit...

bij de aanvraag betrokken geweest; eerst bij het uitwerken van de programmalijnen en later bij het verdedigen van het voorstel bij o.a. een internationale toetsingscommissie. In het najaar van 2003 werd bekend dat de aanvraag is afgewezen, maar dat NWO zelf van de verzamelde expertise en van het momentum gebruik wil maken om op de fundamenteën van het DPL-voorstel een nieuw programma te baseren. Bij de voorbereidingen hiervan is DEN ook nauw betrokken geweest. Het programma is omgedoopt tot CATCH (Continuous Access To Cultural Heritage) en is inmiddels van start gegaan. DEN heeft zitting in de programmacommissie.

MultimediaN

MultimediaN is een programma dat is ondersteund in het kader van de ICES-KIS-regeling. Het programma richt zich op doorbraakprojecten op het gebied van multimedietoepassingen. Er is ook een eCulture-deelprogramma gedefinieerd. Daarin willen de onderzoekers nieuwe ontsluitings-, navigatie- en presentatiemethoden ontwikkelen op basis van een groot corpus aan digitale bronnen. Hiervoor heeft men het collectie-onderdeel van de Cultuurwijzer uitgekozen. DEN neemt deel aan de begeleidingsgroep van dit programmaonderdeel van MultimediaN.

Koepeloverleg

DEN neemt deel aan het reguliere overleg tussen de koepelorganisaties in het cultureel erfgoed in Nederland: de Nederlandse Museumvereniging (NMV), de Vereniging voor de Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen (DIVA), het Nationaal Contact Monumenten (NCM) en de Stichting Nederlandse Archeologie (SNA). In dit overleg zijn het afgelopen jaar de mogelijkheden en onmogelijkheden van een grotere mate van samenwerking tussen de vijf organisaties verkend. Er zijn verschillende gebieden geïdentificeerd waarop samenwerking tot behoorlijke synergie kan leiden: educatie, cultuurtoerisme, ICT, internationale contacten, deskundigheidsbevordering en interculturele projecten. De koepels en DEN willen de samenwerking ook in de volgende Cultuurnotaperiode voortzetten en hebben daar in hun beleidsplannen aandacht aan besteed.

Europa

DEN heeft in 2003 en 2004 geparticipeerd in Europese ontwikkelingsinitiatieven voor de bibliotheek en het Semantisch Web. Binnen Pulman (Public Libraries Mobilising Advanced Networks) is in 2004 meegewerkt aan 'Digital Guidelines Manuals'.

In 2004 heeft DEN de advisering aan Cultuurnet Vlaanderen ten behoeve van de ontwikkeling van een Cultuurdatabank voor Vlaanderen voortgezet.

7. Communicatie

DEN website

De DEN website bevat een aanzienlijke hoeveelheid informatie, die jaarlijks groeit. De website was voor DEN in de afgelopen periode een zeer belangrijk medium om de doelgroepen van de vereniging te bereiken. Ook zijn er speciale onderdelen aan de DEN-site toegevoegd, zoals de online versie van de publicatie Cultureel erfgoed digitaal; Leidraad bij projecten, en conferentiewebsites.

	2001	2002	2003	2004
pageviews	134.996	175.909	166.120	253.256
Unieke bezoekers	6.652	11.970	19.660	22.297

Uit meer gedetailleerde analyse van de gebruikersgegevens van de DEN website blijkt dat het aantal bezoekers jaarlijks toeneemt. Het aantal pagina's per bezoek blijft ongeveer gelijk. Hieruit blijkt dat de website van DEN een groeiende bekendheid heeft binnen het erfgoedveld.

Februari en juni blijken de drukste maanden te zijn, juli en augustus de minst drukke. Er zijn onmiskenbaar pieken te herkennen na de verzending van de elektronische nieuwsbrieven.

DEN laat in 2005 een nieuwe website ontwikkelen die een uitgelezen mogelijkheid biedt om het kwaliteitssysteem voor ICT in het erfgoed te communiceren.

Nieuwsbrief

De Nieuwsbrief van DEN was in de afgelopen periode een zeer belangrijk middel voor het op de hoogte houden van leden en geïnteresseerden. De DEN nieuwsbrieven werden, zo bleek uit reacties, goed gelezen. In de nieuwsbrieven kwamen steeds verschillende soorten informatie aan de orde: actuele zaken met betrekking tot de vereniging; stand van zaken wat betreft standaarden en metadata; stand van zaken wat betreft Cultuurwijzer en Cultuurwijs; lopende projecten en samenwerkingsverbanden; subsidiemogelijkheden; activiteiten, congressen e.d.

Zo'n 700 relaties van DEN ontvangen de digitale nieuwsbrief.

De nieuwsbrief werd vanaf 2001 in elektronische vorm uitgegeven. Hij verscheen vier maal in 2001, in 2002 verscheen hij zes maal, vijf maal in 2003 en vijf maal in 2004.

8. Presentaties en publicaties in 2004

Bijdragen aan studiedagen, symposia en conferenties:

- 30 januari: Studiedag 'Datbewarenwe.nl' meegeorganiseerd.
- 6 februari: presentatie op de Geschiedenis en Didactiek Conferentie.
- 18 maart: lezingen tijdens het Postgraduate programme "Contemporary Art Conservator (BMW) – Patrimonium Consulting Agent (PCA)", Joint venture of Ghent College - University of Ghent, Gent (België).
- 24 maart: lezing: 'Mooi maar goed', over Open Source en Open Standaarden, tijdens VGI conferentie; publicatie lezing op: <http://www.vgi-online.org/stud05en1904.html>.
- 6-7 april: On Line Conferentie Nederland. DEN was lid van de programmacommissie en voorzitter van een parallelsessie.
- 22 april: lezing 'Bron, context en onderwijs' tijdens conferentie beeldcommunicatie 'Keying into the brain' .
- 26-27 augustus: ANMI summerschool 26 – 27 augustus: lezing 'Erfgoed Digitaal Ontsloten'.
- 9 september: Lezing bij opening CHIMER project in Den Helder.
- 15-16 september: EU-conferentie *Strategies for a European Area of Digital Cultural Resources, Towards a Continuum of Digital Heritage*. DEN was lid van de programmacommissie.
- 9 november: lezing: "'The Art of Open Archives" op de DEAF conferentie, Rotterdam.
- 24 november: lezing tijdens de I&I-conferentie te Lunteren.
- 6-7 december: Organisatie Congres 'Erfgoed in het eculturele tijdperk – laat het erfgoed spreken'; lezing: 'Nationale Infrastructuur', dagvoorzitterschap en algemene samenvatting op slotdag.

Workshops:

ANMI: In samenwerking met Virtueel Platform is in augustus 2004 een tweedaagse workshop 'Erfgoed Digitaal Ontsloten' gehouden binnen de *Summerschool* van het Amsterdam New Media Institute. Er was veel belangstelling voor de workshop.

DEN Studiedagen

- 16 april: bij Algemene Ledenvergadering: Standaardisering en ontsluiting
- 21 april: ICT-projecten in het erfgoed (bij presentatie boekje *Cultureel Erfgoed Digitaal; Leidraad bij projecten*)
- 11 november: Expertmeeting GIS (i.s.m. NIWI en DIVA)
- 23 november: Expertmeeting organisatie kwaliteitszorg in digitaal erfgoed
- 7 december: bij Algemene Ledenvergadering: Kwaliteitszorg

DEN congres

Op 1 en 2 december organiseerde Digitaal Erfgoed Nederland het congres 'Erfgoed in het eculturele tijdperk – laat het erfgoed spreken' in het Musis Sacrum in Arnhem. Door een keur aan sprekers van nationale en internationale naam werd het onderwerp in breed perspectief geplaatst. Het congres was zwaar overtekend. De resultaten van het congres zijn beschikbaar op de website van DEN. Op grond van de bezoekersenquête kan gesteld worden dat het congres bijzonder goed gewaardeerd is. Het congres blijkt in een grote behoefte te voorzien. In 2005 zal een nieuw congres georganiseerd worden.

Internationale ontvangst:

23 juni: themadag voor een delegatie uit Aruba, de Nederlandse Antillen en Suriname

Publicaties:

- Handleiding 'Digitaal materiaal voor erfgoededucatie' – gepubliceerd op de website van Login: Lokaal <http://www.loginlokaal.nl/>
- Artikel 'Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren' - Museumpeil nr. 21 2004
- Boekrecensie 'The art of making databases' in tijdschrift Items, nr. 4 september/oktober 2004
- Cultureel erfgoed digitaal; Leidraad bij projecten/Den Haag, Amsterdam 2004
- Deelname testpanel museumwebsites en mede-auteur 'Virtuele musea soms nog 'n doolhof', Informatie Professional, september 2004.
- Museumberichten (bijdragen aan 11 nummers)
- Archievenblad (bijdragen aan 9 nummers)
- E-zine Kennisnet docenten Voortgezet Onderwijs (bijdragen aan 10 nummers)
- Geschiedeniskrant Week van de Geschiedenis; informatie over Cultuurwijzer en wedstrijd Objet trouvé (oktober/november 2004)

Bestuur

Het bestuur is vijf keer in vergadering bijeen geweest. In 2004 is er een bestuurslid afgetreden, te weten mw. Dr. E. van Eijck van Heslinga. Zij is niet opgevolgd.

Het bestuur van de Vereniging bestond dit verslagjaar uit:

- drs. E.J.F.B. van Huis (voorzitter)
- dr. A.J. Lever (secretaris)
- dhr. J.W. Sieburgh (penningmeester)
- ir. D.G. Houtgraaf
- dr. M.W. van Boven

Bureau

In verband met grootschalige verbouwingsactiviteiten in de KB, is bureau DEN tijdelijk gehuisvest in een pand aan de Bezuidenhoutseweg. Medio 2006 zal DEN terugverhuizen naar het KB gebouw.

Het bureau DEN bestaat uit:

- drs. J. Th. Taekema, directeur
- mw. drs. J.J. van Kersen, consulent
- drs. M.J.M. Ras, consulent
- mw. drs. E.L. Rademaker, medewerker communicatie
- mw. A. Neijenhuis, secretaresse

De redactie van Cultuurwijs / Cultuurwijzer bestond in 2004 uit:

- P.J. de Dreu, eindredacteur
- drs. F.T. Meijer, redacteur
- mw. drs. A.N. Teesing, redacteur
- mw. I.R. Snijder, medewerker helpdesk Doosje van DEN

Leden

Het aantal leden van de vereniging bedroeg bij aanvang van het kalenderjaar 2004 62. In 2004 hebben een aantal leden hun lidmaatschap opgezegd en zijn er een aantal nieuwe leden bijgekomen, waardoor de teller aan het einde van het jaar 2004 op **62** stond.

Ledenvergaderingen

In 2004 zijn twee algemene ledenvergaderingen gehouden. De eerste vond plaats op 16 april de tweede op 7 december. Dit was een bijzondere ledenvergadering, geheel gewijd aan de omvorming van de vereniging naar een stichtingsvorm.

Overgang naar Stichting

Tijdens de laatste algemene ledenvergadering van de vereniging Digitaal Erfgoed Nederland, op 7 december 2004, hebben de leden van DEN hun goedkeuring gegeven aan het omzetten van verenigingsvorm naar stichting. Om echt werk te maken van haar sectoroverstijgende, synergetische platformfunctie op het gebied van standaardisering en kwaliteitsborging is een verenigingsvorm niet wenselijk meer. Het bestuur en de leden hebben besloten om over te gaan van de verenigings- naar de stichtingsvorm. De omzetting zal in de loop 2005 zijn beslag krijgen.